

פרשת ויגש

אל תזלזל בזה! (מה, כו)

אל תזלזל בזה!

יִבְאוּ אַרְץ כְּנָעַן אֶל יַעֲקֹב אֲבִיהֶם: יִגִּדוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי הוּא מְשַׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם, יִפְגַּע לְבוֹ כִּי לֹא הָאֱמִינִי לָהֶם... יִרְאֵ אֶת הָעֲגָלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ, וְתַחֲי הוּם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם: (בראשית מ"ה כ"ה - כ"ז).

האחים הקדושים עולים ממצרים ובאים אל יעקב אביהם, ומבשרים אותו בבשורה ענקית מאין כמוה: אבינו היקר! נמצאה האבידה ונפתרה התעלומה. דע לך שיוסף חי, ולא סתם חיי עבדות וסבל - אלא הוא מושל במצרים וכולם שם כנועים למרותו.

ולמרבה הפליאה, יעקב אבינו שומע את הבשורה הנפלאה - אך דוחה אותה בשתי ידיים ולא מאמין לה, עד אשר הוא מזהה את העגלות ששלח לו יוסף והמסר הרמוז בתוכם, (שפירש ממנו בזמן שלמדו את סוגיית "עגלה ערופה").

והשאלה נשאלת: כיצד יתכן שיעקב לא מאמין לבניו היקרים? וכי הם חשודים לשקר ולהונות את אביהם? מה גם שמדובר בנושא מאוד רגיש - באבל יעקב שכבר נמשך 22 שנה, ואם יתברר שהם משקרים ומרמים את אביהם - זה עלול לעלות ליעקב בבריאותו חלילה, וברור שהם לא יסתכנו בכך. אם כן מדוע יעקב לא עושה את החשבון הפשוט הזה ומאמין להם?

על שאלה זו יש בחז"ל מספר תירוצים - ואין מקומם כאן, [והתירוצים הבולטים הם:

1) מחמת שכיזבו בכתונת יוסף שהטבילוה בדם ואמרו טרוף טורף - לכן כבר לא האמין בהם יעקב (אד"נ פרק ל').

2) יעקב כן האמין להם, ומה שכתוב שלא האמין - זה הולך על מה שאמרו לו לפני עשרים ושתיים שנה "חיה רעה אכלתהו טרוף יוסף" (בראשית רבתי ויגש מ"ה כ"ו)], אך ישנו תירוץ נוסף שרווח בעולם המוסר, ואלו דבריו היקרים:

כמובן שיעקב אבינו האמין לבניו היקרים. אלא שלמרות זאת הוא לא האמין שיוסף "חי". מה כוונת המשורר החזן והפייטן?

כאשר באו אחי יוסף ליעקב אביהם ואמרו לו שיוסף חי, יעקב האמין להם שזו המציאות "הגשמית". אך כאשר אמרו לו שיוסף נמצא במצרים והגיע שם לשלטון, יעקב היה בטוח שיוסף מת "מבחינה רוחנית"!

שהרי באותו זמן מצריים הייתה המקום הכי טמא ומכושף מכל העולם, ובלשון חז"ל זה נקרא 50 שערי טומאה. ואם יוסף הצליח להגיע במקום הזה עד לפסגה הכי גבוהה ולהעפיל עד ראש הפירמידה, כנראה שהוא פרק מעליו את עול הקדושה והמידות הטובות והפך לאחד מהחברה, וכך נסללה דרכו עד לכס המלוכה. שהרי לא יתכן שיתנו לבחור ישיבה הספון בארבע אמותיו ושומר על עיניו וטוהר מידותיו - להגיע לכסא כל כך רם ונישא.

ומחמת שמסתבר שיוסף פרק מעליו עול תורה ומצוות ובגד ומרד בבוראו, בשביל יעקב אבינו זה כבר לא נקרא "יוסף חי" - והוא המשיך להתאבל על "מיתתו הרוחנית".

פרשת ויגש

אך כאשר ראה יעקב את העגלות ששלח יוסף - שבהם יוסף רמז לו שהוא עדיין דבוק בבורא ובתורה - והוא עוד זוכר שנפרדו בזמן שלמדו פרשת "עגלה ערופה", או אז הבין יעקב שיוסף חי גם מבחינה רוחנית, והוא הסכים לקום מאבלו הכבד.

עד כאן התירוץ הנפלא של חכמי המוסר, וממנו אנו למדים יסוד חזק ומוצק וענק בחינוך הילדים: הצלחה בחינוך הילדים אינה נמדדת בקריירה העצומה שהצליח הילד לפתח ולהשיג - ולא בהישגיו הגשמיים והחברתיים, אלא בעוצמה הרוחנית ובקדושה והטהרה שלו, ואיכות מידותיו.

אם שם נחל ההורה הצלחה כבירה, הרי שהצליח בתפקידו הגדול. אך אם בנקודה הזו הוא מעד, הרי שהוא איבד את העיקר - ועליו להתאבל על כישלונו הגדול. למרבה הצער הבושה והיגון נקודה זו חלשה מאוד בדורנו ורבים טובים נופלים בה, אם מעט ואם הרבה. מה כוונת המשורר?

בטרם נמשיך - נצהיר:

ברוך ה' יש היום הרבה בתים טובים בעם ישראל הפועלים מתוך חינוך אמיתי, תוך שימת דגש על כבוד התורה וכבודו של כל יהודי מבלי הבדלי גזע וצבע, בתים החיים מתוך הכרה "שכל העדה כולם קדושים" - וכל יהודי הוא בן של מלך ומגיע לו יחס של נסיך, ולא משנה מוצאו ועדתו וצבע עורו. אך מצד שני יש בתים אחרים, ובעיקר משום כך נכתב המאמר הזה.

ובכן, חיים אנו היום בדור בו אבדו הרגשות העדינים ונשחקו פנימיות הערכים, וחינוך הילדים איבד את איכותו ומהותו. לא נעים להגיד, אבל... היום הורים רבים מעניקים לילדיהם "חינוך אופנתי" - ולא "חינוך אמיתי", והם עוד בטוחים שחינוכם מושלם ובורא עולם מתפאר בהם בכל העולמות.

לדוגמה: יש בתים שמרוממים שם את כבודו של רב אלמוני, ואילו רב פלמוני אשר גם הוא ידיו רב לו בתורה ויראת ה', אינו זוכה באותו בית לשום מעמד ויוקרה. וכל זאת למה?

אם תשאלו את ההורים - הם יגידו לכם שמדובר בחילוקי השקפה וזה נועד בכדי לשמור על צביון הבית וכו'.

אך מהי הסיבה האמיתית? "החברה" מייקרת את רב אלמוני, הוא הרב של המפלגה, של הוועד המקומי, של ההנהגה התורנית, של וועדת הסינון... לכן ההורים מרימים ומרוממים את קרנו והודו בעיני הילדים. אך רב פלמוני לא כזה פופולארי, הוא יותר מחובר לעמך, לפשוטים, הספרים שלו עממיים מדי, (לטענתם...)

במילים אחרות "הרב הזה לא באופנה שלהם", לכן צריך להרחיק את הילדים מדמותו והערצתו, ולהתעלם מקיומו.

משום כך בבית הזה לא מכניסים את התמונה שלו ואפילו לא את הספרים שלו - ומרחיקים את הילדים מכל רגש כלפי אותו רב, עד כדי כך שילד שיזכיר את שמו של רב זה בבית - ישאלו כולם "מה עובר עליו"... ואם הילד יזכיר את שמו של אותו רב בתלמוד תורה - ההנהלה תיקרא להורים "לשיחת בירור" כדי לחקור אם יש בבית הזה "השקופה", או שמא מדובר חלילה "בבית רקוב".

פרשת ויגש

כן כן, יש אנשים שמטעמים "כאילו" תורניים - בביתם לא מכניסים ספרים ותמונה של רב מסוים, בבית הכנסת ובישיבה שלהם - לא מזכירים ברבים את שמו של אותו רב ולא מציינים שום הלכה משמו - אפילו לא בתור דעה נוספת שאין הלכה כמותה, והנוער שלהם גודל בתוך המרקחת הזו והוא בטוח שאין בכך כל פסול.

במילים אחרות ויותר מדויקות: אותו נוער גודל עם בזיון התורה וחכמיה, עם שנאת חינם, עם פוליטיקה מטופשת במסווה של "השקופה", והוא לא מרגיש בעקמימותו הגדולה והחמורה.

האמת היא שהרבה הורים החיים בדרך זו מבינים שדרכם מעוותת ומסולפת, אך הם נמצאים במכתש גדול ובלחץ חברתי מתמיד - והם מפחדים לזוז ולחרוג מהמסגרת החברתית המקובלת עליהם, פן לא יהיה להם מעמד חברתי - ויסתכלו עליהם כעל סוג ב'. "לדעתם" אין להם ברירה והם חייבים לרקוד לצלילי החברה ולעגל פינות ולהקריב מעט את הערכים, למען טובת הילד. [כאילו שהמטרה מקדשת את האמצעים...].

בא יעקב אבינו בפרשה ומגלה לנו סוד גדול כפי שראינו מקודם, ונצטט אותו כעת במילים יותר חדות וברורות - בשביל לחדד היטב את החושים:

הצלחה בחינוך הילדים אינה נמדדת במעמד החברתי שמצליח הילד לפתח ולהשיג, גם לא בשם הכביר של הישיבה אליה זכה הנער להיכנס, ואפילו לא בכמות סיבובי האצבע של הילד בזמן הלימוד. כל אלו קשקושים וזוטות, ואינם מעידים על הצלחה בחינוך. אם כן מהי הצלחה אמיתית בחינוך הילדים?

ילד שגודל מתוך קדושה וטהרה, עם איכות ויושר המידות, מתוך אהבת ישראל - והערכה עמוקה לכל גדולי התורה "בהשוואה אחת", ילד שלא עושה חשבון לחברה ולסביבה - אלא רק למי שאמר והיה העולם, זהו פרי היולדים משובח וילד איכותי ומוצלח.

וגם אם כאן בעולם הילד יקוטלג בחברה כעממי ונמוך - בגלל ההשקפה הזו, מכל מקום בסולם האמיתי העולה בית אל - מקומו מאוד גבוה, והוא אהוב עד מאוד אצל בורא עולם - יותר מהרבה "מוצלחים ונפוחים" אחרים.

ברשותכם נעמיק מעט יותר את הדברים ונביט עליהם מפינה נוספת, כדי להבין את עומק הטרגדיה והקומדיה שבעניין הזה:

כל יהודי מחויב "להתכופף לדעת תורה" ולבטל את חשיבתו מול חשיבתו של אדם גדול, וכפי שנאמר "על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל (דברים י"ז י"א)".

הרעיון שעומד מאחרי הציווי הזה כל כך מתוק, ומונע מהאדם הרבה תקלות. מי שממליך את הרב ומתכופף לדבריו ועצותיו, ניצל מכל תקלה. אנשים שהלכו יד ביד עם הרב כל הזמן - שרדו את הקשיים הכי גדולים, נפתרו להם בעיות בשלום בית, בחינוך הילדים, בעבודת ה' הכללית, ואפילו בנושאים גשמיים. שהרי הרב הנחה אותם וגילה להם את "דעת התורה" בכל שאלה שהעלו בפניו, ומי לנו חכם יותר מהתורה?

במילים פשוטות, קוראים לזה "עשה לך רב". כמובן שכל בית איכותי ואמיתי מחנך לממתק הזה, ומנסה לבנות אצל בנו את הנקודה הזו. אבל...

פרשת ויגש

ההורה הנ"ל שמחנך לעשות סלקציה בין רבנים ולסנן ולקטלג את גדולי ישראל כפי הסולם החברתי והפוליטי המקובל בקרבם, באותו רגע ההורה הזה שורף לבנו את היסוד של "עשה לך רב", ובאיזשהו מקום הוא מחנך את בנו שתלמיד חכם זה לא סוף העולם. מי שיש לו עיניים איכותיות ולב טהור ורגיש, מבין את דקות העניין.

הבעיה היא שיצר הרע עובד על בני אדם מאוד חזק ואומר להם שזו מחלוקת לשם שמים ואין בכך כל פסול. ומי אמר שהיצר לא צודק? מניין אנו אמורים לדעת כיצד נראית מחלוקת אמיתית?

ככדי לברר באמת כיצד מתנהגים במחלוקת לשם שמים - ואיך צריך להיראות "חילוקי השקפה והלכה" הבנויים על טהרת המידות, נרענן קצת את ההיסטוריה ונעלה כאן את הקטעים הבאים:

מי לנו גדול מבית הלל ובית שמאי אשר היו ביניהם מחלוקות בנושאים רגישים ביותר - כמו הלכות טהרה וממזרות, ולמרות זאת ידעו שתי הקבוצות הללו לשמור על האחדות והשלום בצורה הגבוהה ביותר, וכפי שמעידה בפנינו הגמרא (יבמות יג): כדלהלן:

א) אע"פ שבית הלל ובית שמאי נחלקו בסוגיות חמורות הקשורות לממזרות ונישואין, לא נמנעו שתי קבוצות אלו להתחתן אחת עם השנייה.

ב) אף על פי שהיתה מחלוקת קיצונית בין בית שמאי לבית הלל בענייני "טהרות", לא נמנעו שתי קבוצות אלו להשאיל את כליהם אחד לשני.

ומבאר הגמרא (יבמות יד.) שבית הלל ובית שמאי ידעו לשמור על "הגבולות הנכונים". ובמקרה ספציפי שהיתה ביניהם מחלוקת תורנית והילכתית, כמובן שהם נהגו כל אחד כפי דרך רבותיו. אך בשאר המקרים שלא היתה ביניהם מחלוקת, הם ידעו להתנהג כמו אחים האוהבים בלב ונפש, ואפילו לעשות חתונה משותפת ולקחת בן זוג מהקבוצה השנייה.

מי שמתעמק בגמרא הזו נדהם מעומק העניין. הרי הלל ושמאי נחלקו בנקודות הכי גבוהות! בנושאים הכי עדינים ורגישים! ולמרות זאת, הם אהבו אחד את השני בלב ונפש - והפוליטיקה והקשקושים לא בלבלו אותם.

הגישה העתיקה הזו היא הדוגמא הכי יפה לאדם היהודי "כיצד הוא אמור להתנהג עם רעהו", זו ההשקפה שאמורה להוביל אותו ולהיות עטרה לראשו בדור יתום וגלמוד זה, ולא שום דבר אחר.

במילים אחרות, מי שרוצה לחנך את בניו עם טהרה וקדושה ועל חוד האמת וההשקפה הצרופה, עליו לפתח בביתו את הגישה הבאה:

אנו לא מנפנפים בדגל של אשכנזים, ספרדים, מרביצים, בעלי תשובה... אנחנו חיים מתוך הכרה שכולנו בני אברהם יצחק ויעקב ועבדים למלך אחד - ובעצם כל יהודי הוא נסיך, לכן אנו מוקירים ומעריכים ואוהבים כל יהודי... תולים בבית את התמונות של כל הגד

פרשת ויגש